

Nekrologi

V SLOVO ZDRAVNIŠKI DRUŽINI
DR. VANDI IN DR. MILANU KIRNU*Niko Sadnikar*

V ponedeljek popoldne, 10. septembra 2003, smo se na kamniških Žalah poslovili od dr. Vande Kirn, rojene Orehek. S smrtjo dr. Vande se je po dolgem trpljenju in v visoki starosti prekinila zdravniška tradicija v tej družini. Njen mož, dr. Milan Kirn, je umrl tri leta pred njo. Veliko število pogrebcev je dokazovalo, kako je bila dr. Vanda priljubljena in visoko spoštovana zdravnica.

Družina Kirn je prišla v Kamnik leta 1953, ko je, takoj po vojni, zdravniški službi zunaj Ljubljane zelo primanjkovalo zdravnikov. Ljubljana je komaj dobila popolno medicinsko fakulteto, klinike pa so bile v ustanavljanju. Stomatološke klinike še ni bilo.

Dr. Vanda je bila Ljubljankanka iz železničarske družine. Rojena je bila leta 1915. Kot dobra učenka in dijakinja je končala gimnazijo in leta 1935 maturirala. Istega leta se je vpisala na še nepopolno medicinsko fakulteto v Ljubljani. Takrat je bil na medicinski fakulteti dekan prof. dr. Alfred Šerko, tajnik fakultete pa Kamničan g. Fran Albreht, znani pisatelj, pesnik in gledališki kritik. V ta letnik medicine se je vpisalo veliko znanih kolegov, ki so po končanem študiju prevzeli vodstvo na klinikah, postali profesorji in celo akademiki.

Po prvem rigorozu je dr. Vanda nadaljevala študij v Beogradu in tam promovirala že v vojnem času leta 1942. Obvezni staž je opravila v ljubljanski bolnišnici. Kmalu je dobila službo v bolnišnici v Novem mestu. Tam je že bil, kot sekundarij, dr. Milan Kirn, s katerim sta se poznala še v času študija v Beogradu. Leta 1943 sta se v Novem mestu tudi poročila. Tam so se jima rodili trije otroci.

Ko se je končala druga svetovna vojna, leta 1945, sta bila oba plansko razporejena na službo v Metliko. Takrat je zelo primanjkovalo zdravnikov, zlasti še otroških zobozdravnikov. Odločila se je, da gre na izpopolnjevanje za otroško zobozdravnico v Ljubljano k znamenitemu stomatologu dr. Rantu, pri katerem je opravila neko vrsto specializacije v zobozdravstvu in se po končanem stažu vrnila na delo v Metliko. Tam je tudi odprla prvi otroški zobozdravstveni kabinet.

Po nekaj letih so zakonca premestili v Hrastnik. Tam sta bila do leta 1953, ko sta dobila službo v Kamniku. V tem času je bila zdravstvena služba v Kamniku organizirana v nekaj zdravstveni center v hiši nekdanjega kamniškega zdravnika dr. Juliusa Dereanija. Leta 1966 so na ljubljanski cesti predelali še nedokončano stavbo bodočega kulturnega doma v prvi zdravstveni dom Kamnika. Tam si je dr. Vanda uredila otroški zobozdravstveni kabinet in v njem delala vse do svoje upokojitve leta 1971.

Njen mož je kmalu postal direktor zdravstvenega doma. V tem času se je Občina Kamnik odločila tudi za graditev novega zdravstvenega doma na Novem trgu. Dr. Kirn je bil kot strokovnjak nekaj let angažiran pri zasnovi in graditvi zdravstvenega doma, določal namen in razporeditev prostorov, organiziral delo v domu, sprejem, ambulante, rentgen, laboratorije in ostale službe. Pred otvoritvijo doma pa je bil že upokojen. Dr. Vanda se je v pokoju posvetila družini, ni pa nehala spremljati razvoja medicinske znanosti doma in na tujem. Ko sta bila že oba v pokoju, je začel njen mož zbirati podatke za knjigo o zdravstvu na Kamniškem. Dr. Vanda mu je pomagala zbirati arhivske podatke. Leta 1997 je knjiga izšla pod naslovom »Iz zdravstva na Kamniškem od 1881 do 1940«. Knjigo so istega leta predstavili v Zdravniškem društvu Slovenije in v Matični knjižnici v Kamniku. Ta knjiga je za kamniško zdravstvo trajne vrednosti.

Oba sta v pokoju začela bolehati. Najprej je nenadoma zbolela dr. Vanda. Zaradi posledic možganske kapi in težkega stanja so jo sprejeli v Dom ostarelih občanov Kamnika. Leta 2000 je nenadoma zbolel tudi mož Milan, zadet od kapi, in kmalu umrl. Tri leta za njim je umrla tudi dr. Vanda.

Oba sta bila iz generacije zdravnikov, ki so promovirali v začetku druge svetovne vojne pri nas. Težko se je danes zavedati, kako hudo pomanjkanje zdravnikov je bilo med vojno in po njej. Zato so bili zdravniki v tem času veliko bolj obremenjeni.

Spomin na dr. Vando in njenega moža bo ostal v Kamniku nepozaben, saj sta kot zdravnika lajšala bolečine in trpljenje posebno težkih bolnikov. Nanju bo ostal topel spomin kot na dobra človeka in izredna strokovnjaka.

Sic transit, gloria mundi!

DR. JANEZ KMET, DR. MED.
(1916-2003)*Janko Lešničar*

Oktober 2003 je v Ljubljani umrl zaslužni zdravnik, epidemiolog dr. Janez Kmet. Bil je prvi zdravnik, ki je končal študij na popolni Medicinski fakulteti v Ljubljani.

Rodil se je 9. maja leta 1916, sredi prve svetovne vojne, na Colu nad Vipavo, nedaleč od soške fronte. Po maturi je študiral medicino najprej v Ljubljani, nato v Zagrebu. Po napadu na Jugoslavijo in po okupaciji se je priključil eni prvih partizanskih enot. Opravljal je politične in organizacijske naloge na Notranjskem, Koroškem in Gorenjskem.

Ko je bil leta 1945 demobiliziran, je opravil preostale izpite in bil promoviran za prvega doktorja medicinae universae na Medicinski fakulteti v Ljubljani.

Če upoštevamo padle, umrle in tiste zdravnike, ki so po vojni odšli iz Slovenije, če upoštevamo razdejane vasi, osiromašene in uničene zdravniške ordinacije, slabo opremljene bolnišnice, veliko število tuberkuloznih bolnikov in tistih, ki so bili ranjeni med vojno, leta 1946 razmere v slovenskem zdravstvu v resnici niso bile zavidanja vredne. Zato je bilo razumljivo, da so prvi promociji zdravnika na novi slovenski medicinski fakulteti prisostvovali rektor, dekan in ministri.

Dr. Janez Kmet je bil od leta 1946 dve leti na specializaciji epidemiologije v Moskvi. Pripravil je disertacijo o metodah in tehnikah za izkoreninjenje pegavice v Jugoslaviji. Ta se je še vedno pojavljala kot rep velikih epidemij med NOB. Delo je temeljilo na domačih izkušnjah in na medvojnih izkušnjah v Sovjetski zvezi.

Po vrnitvi iz Moskve je leta 1948 prevzel mesto načelnika epidemiološkega oddelka Ministrstva za ljudsko zdravstvo, kasneje Centralnega higienskega zavoda v Ljubljani, danes Inštituta za varovanje zdravja Republike Slovenije. Obnova in začetni razvoj mnogih dejavnosti je bil po vojni povsod odvisen od sposobnih, podjetnih in velikokrat tudi ideološko motiviranih posameznikov ter skupin, ki so skoraj z golimi rokami, z improvizacijami in veliko požrtvovalnostjo urejali tisto, kar so morali, mogli in znali.

Delo v Zavodu je takrat potekalo predvsem v znamenju zatiranja epidemij tifusa, paratifusa in drugih črevesnih bolezni. Pričela so se cepljenja proti davici, kozam, tetanusu in oslovskemu kašlju.

V začetku petdesetih let se je pričelo razburljivo raziskovalno delo ob pojavu velikega števila meningoencefalitisev v predalpskih predelih Slovenije. Prenašali so ga klopi. Dr. Janez Kmet je proučeval epidemiologijo, kliniko in virološke značilnosti te bolezni. Njegove razprave in zaključki so bili objavljeni v Biltenu Svetovne zdravstvene organizacije.

Sledilo je naslednje obdobje njegovega pomembnega in vznemirljivega dela. V začetku dvajsetega stoletja so se po svetu pojavile velike epidemije otroške paralize, bolezni, ki se je pojavljala do tedaj le endemično. Epidemije poliomielitisa so zajele Slovenijo leta 1953, 1956 in 1957. V treh letih je zbolelo 571 otrok, umrlo jih je 44. Te epidemije so bile sorazmerno majhne, vendar precej hude. Starši z majhnimi otroki so bili zelo zaskrbljeni. Vsa prizadevanja so bila usmerjena v iskanje tistih možnih poti, ki bi pripeljale do čim hitrejših zaščitnih cepljenj. Prav v tem času je bilo prvič izdelano cepivo proti tej bolezni. Leta 1955 je bila že na voljo »mrtva« inaktivirana poliovakcina za parenteralno uporabo, ki jo je odkril ameriški zdravnik Jonas E. Salk. Drugo »živo« atenuirano cepivo za oralno uporabo Hilaryja Koprowskega in kasneje Alberta Sabina je bilo šele v pripravi.

Pri organizaciji cepljenja leta 1957 so se kopicile ovire in nasprotovanja. Epidemiologi drugih jugoslovanskih republik so bili mnenja, da je treba čakati na Sabinovo cepivo. Dr. Janez Kmet je bil glavni pobudnik takojšnjega cepljenja proti poliomielitisu. Menil je, da je obdobje preizkušanja Salkovega cepiva in njegovih učinkov zaključeno ter da je postalo očitno, da je cepivo varno. Slovenija se je zato odločila za to pot. Glavni organizator je bil dr. Kmet. Potrebno je bilo zbrati denar za cepivo. Ko ga je Republiški odbor za boj proti otroški paralizi zbral, je tedanji predsednik izvršnega sveta SRS zahteval, da morajo starši v celoti plačati stroške cepljenja. Temu se je odločno uprl dr. Janez Kmet. Če bi bili cepljeni le otroci izbrancev in premožnejših staršev, bi nepopolno cepljenje še vedno omogočalo pojavljanje posameznih primerov bolezni, kar bi izničilo vsa dotedanja prizadevanja, da bi bolezen v celoti zatrli. Kljub nasprotovanjem je podvig uspel. Leta 1957 so bili cepljeni vsi otroci. Cepljenje je zajelo 270.000 otrok letnikov 1950 do 1956. Zbolelost za otroško paralizo je v letih 1957–1960 upadla, saj so zboleli le še tisti posamezniki, ki niso bili cepljeni ali pa so bili cepljeni nepopolno. Epidemij te bolezni v Sloveniji od takrat dalje ni bilo več, medtem ko epidemije v drugih jugoslovanskih republikah leta 1958, 1959 in 1960 niso ponehale.

V mednarodna konferenca o poliomielitisu je v Kopenhagenu leta 1960 prižgala zeleno luč za najširšo uporabo Sabinove oralne vakcine. Leta 1961 smo povsod pričeli cepiti s to vakcino. Tega leta so bili pri nas ugotovljeni zadnji primeri te bolezni. Od tedaj je minilo več kot štirideset let in takratni starši so že zdavnaj dedki in babice. Le malokdo še ve, da je ravno dr. Janez Kmet s svojim odločnim zavzemanjem za cepljenje in z uspešno izpeljavo projekta, skupaj s slovenskimi zdravniki, takrat mnogim otrokom reševal življenja in jih varoval pred trajnimi posledicami otroške paralize, mnogi starši pa so bili rešeni strahu za svoje najmlajše. To je bilo v resnici herojsko obdobje povojne epidemiologije in infektologije.

Dr. Kmet se je leta 1958 vključil v delo Onkološkega inštituta in se posvetil epidemiološkim raziskavam raka na želodcu. S tem se je pričelo njegovo obširno delo zunaj Slovenije in Jugoslavije. Leta 1961 in 1962 je deloval kot znanstveni sodelavec Sloan-Ketteringovega inštituta v New Yorku pri raziskavah raka na želodcu.

Leta 1963 se je priključil Oddelku za raziskovanje raka na sedežu Svetovne zdravstvene organizacije v Ženevi. Leta 1965 je delal v Alma-Ati v jugovzhodni Aziji pri raziskavah raka v ustni votlini. Zbolelost za rakom požiralnika je raziskoval v nekaterih predelih Kazahstana, zlasti na severovzhodnem obrežju Kaspijskega jezera. Kot epidemiolog – raziskovalec ni deloval v bogato opremljenih laboratorijih, ampak na terenu, kjer so bili predmet njegovega raziskovanja ljudje. Začel je iskati korenine raka požiralnika v vplivih okolja, v evolucijski preteklosti, v ohranjenih življenjskih navadah in v načinih prehranjevanja. Pri teh raziskavah se je posluževal standardnih epidemioloških metod. Njegova zasluga je, da je med prvimi na svetu raziskavam dodajal ekološke vidike in usmeritve. Prve izsledke njegove skupine pri proučevanju raka na požiralniku v Kaspiju je opisal leta 1972 v reviji Science.

Leta 1968 je postal član Znanstvenega sveta Mednarodnega centra za raziskovanje raka SZO, s sedežem v Lyonu. Postal je vodja Mednarodnega centra SZO za raziskovanje raka v Teheranu, kjer je proučeval pojavljanje raka na požiralniku v Iranu. Bogate in pisane življenjske poti dr. Janeza Kmeta ni mogoče opisati na kratko. Najlepše jo je opisal sam, ko so ga leta 1976 vprašali, kako gleda na svojo prehojeno pot:

»Dogodkov je bilo preveč in bili so preveč različni, kot bi jih lahko pričakovali pri nekom, ki je bil rojen med prvo svetovno vojno, občutil še kot otrok prve nastope fašistov, se po srečni adolescenci spustil v vrtnec druge svetovne vojne, jo preživel in se odpravil v Moskvo, Meko takratnega našega sveta.

Bil sem hudo razočaran. Po tistem svet ni bil nikoli več tak, kot je bil prej... Preživel sem zelo veliko matur. Moji kriteriji za življenjsko maturo so zelo strogi. Po vsem, kar sem doživel in preživel med borbami, zmagami in porazi svoje generacije, me vedno bolj prepričuje stara ruska življenjska deviza, ki jo je izkopal Solženicin in ki pravi: »Resnično, človek se giblje med dvema absolutnima meriloma, s svojo vestjo in smrtjo«. Morda je taka življenjska deviza preveč romantična za današnjo mladino, vendar je moja generacija še poznala romantiko».

S smrtjo dr. Janeza Kmeta izgubljam uglednega zdravnika raziskovalca in spoštovanega kolega. Bil je vzgled delovne vztrajnosti in požrtvovalnosti. Bil je ponosen človek, ki je častno prenašal udarce, s katerimi mu usoda v resnici ni prizanašala.

Strokovna srečanja

ETIOLOGIJA IN ZDRAVLJENJE ODVISNOSTI

PETO LETNO SREČANJE ISAM – 24. DO
27. SEPTEMBER 2003 – AMSTERDAM

Jasna Čuk-Rupnik

ISAM (International Society of Addiction Medicine) je bila ustanovljena pred petimi leti v Palm Springsu. Letošnje srečanje je bilo namenjeno razpravam o *Etiologiji in zdravljenju odvi-*